

**Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди
Жешувський університет (Польща)
Педагогічний інститут Чендуського університету (КНР)**

Матеріали

II міжнародної науково-практичної конференції

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ВИЩОЇ І СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

11 квітня 2017 року

**Харків
ХНПУ
2017**

не тільки належний рівень їхньої професійної компетентності, а й зберігати їхнє здоров'я.

Список використаних джерел

1. Ібрагім Ю. С. Ресурсний підхід як фізіологічна основа формування культури розумової праці / Ю. С. Ібрагім // Наука і соціальні проблеми суспільства : матеріали V міжнар. наук.-практ. конф. – Х. : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2008. – Ч. II. – С.152-154.
2. Косилов С. А. Очерки физиологии труда / С. А. Косилов. – М. : Медицина, 1965. – 168 с.
3. Косилов С. А. Работоспособность человека и пути ее повышения / С. А. Косилов, Л. А. Леонова – 1974. – 240 с.
4. Микитюк С. О. Теоретико-методологічні та науково-методичні засади ресурсного підходу до професійної підготовки майбутнього вчителя : автореф. дис. д-ра пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / С. О. Микитюк. – Тернопіль, 2013. – 40 с.
5. Основы физиологии человека / [Под ред. Б. И. Ткаченко]. – Санкт-Петербург : «Международный фонд истории науки», 1994. – Т. 1. – 566 с.

УДК [37.02:5] (09) «19»

СУТНІСТЬ СУЧАСНОЇ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ БІОЛОГІЇ

В. М. Левашова, м. Харків

У тезах означено, що навчальна дисципліна «методика навчання біології» є важливою ланкою в системі професійної підготовки вчителя біології. Окреслено сутність сучасної методики навчання біології.

Ключові слова: навчальний процес, методика навчання, студенти, біологія, принципи, закономірності, види навчання.

It has been emphasized in the paper that the academic discipline «methods of teaching in biology» is an important element in the system of Biology teachers' professional preparation. The essence of modern methods of teaching in biology has been revealed.

Key words: educational process, methods of teaching, students, biology, principles, laws, types of teaching.

Методика навчання біології як навчальна дисципліна має первинне значення для підготовки вчителів біології середньої школи. У процесі її вивчення формуються професійні знання, уміння і навички студентів, що забезпечує в майбутньому ефективне навчання біології учнів середньої школи.

Як педагогічна галузь знань, методика характеризує процес навчання учнів з урахуванням закономірностей його здійснення. При цьому розглядаються *зовнішні і внутрішні закономірності навчання біології*.

До зовнішніх закономірностей відносяться: соціальна обумовленість цілей, завдань навчання біології в школі; зміст шкільного предмета і його обумовленість рівнем розвитку біології в сучасному суспільстві; ступінь підготовленості випускників школи до участі в житті суспільства. Внутрішні закономірності процесу навчання – залежність результативності навчання учнів від методів і засобів викладання біології; вибір методів, засобів, форм і видів навчання біології; взаємодія вчителя і учнів у навчально-виховному процесі; залежність розвитку

процесу навчання від ступеня опанування знань і вмінь учнів, їхнього розумового розвитку і формування стосунків[6].

Конкретне вираження закономірностей процесу навчання здійснюється через принципи навчання.

Принципи навчання – це керівні ідеї, правила діяльності й вимоги, що визначають характер освітнього процесу. Вони є орієнтиром у конструюванні вмісту і організації навчання [4].

Методика біології розглядає принципи організації процесу навчання. У їх числі *загальнопедагогічні (дидактичні) принципи*: науковості й доступності; єдність навчання, виховання і розвитку; наочності, зв'язку навчання з життям; систематичності й послідовності, системності; фундаментальності, єдності теорії і практики; гуманізації, інтеграції і диференціації. У методиці навчання біології використовують також *загальнометодологічні принципи*: взаємозв'язку і взаємообумовленості; цілісного пізнання природи і її взаємодії з суспільством; матеріальності й пізнаваності реального світу; первинності природних законів відносно законів суспільного розвитку. Указані принципи є основою для формулювання дидактичних принципів в методиці біології[5].

Отже, методика навчання біології – галузь педагогічної науки, яка орієнтує освітній процес на певну структуру вмісту біології, що вивчається в базовій і повній середній школі; відображає цілі, методи, засоби, форми процесу навчання і його результати. Вона характеризує стиль поведінки і взаємну діяльність суб'єктів освітнього процесу – учителів і учнів [3].

З метою оптимізації процесу навчання при виборі способів його здійснення відомий педагог-теоретик Ю. К. Бабанський пропонував враховувати цілісну дидактичну систему, у тому числі такі її структурні компоненти, як закономірності і принципи навчання, цілі й завдання навчання, вміст предмету, навчальні можливості учнів, можливості самих вчителів.

Реалізація вказаних компонентів у методиці навчання біології знаходиться в прямій залежності від тієї або іншої форми його організації (урок, екскурсія, позаурочні, позакласні або домашні заняття) і конкретного наочного вмісту курсу біології 6 – 11 класів. Усі ці важливі питання процесу навчання, виховання і розвитку учнів є вмістом методики біології [2].

Тому, спираючись на численні педагогічні дослідження, методика навчання біології використовує різні види навчання : сократівський, догматичний, розвивальний, пояснювально-ілюстративний, особистісно-орієнтований, проблемний, програмований, модульний.

Перший вид навчання, що історично склався, – *сократівський* – названий іменем старогрецького філософа Сократа. Процес навчання здійснювався допомогою питань пошуку істини. Основою *догматичного* навчання є механічне запам'ятовування із слів вчителя або з книги і дослівне відтворення почутого або прочитаного тексту. Сутністю *розвивального* навчання є всебічний розвиток учнів, самостійності в здобуванні знань і вмінь. Школярі вільно, за підтримки вчителя виступають, сперечаються, доводять або спростовують припущення. *Пояснювально-ілюстративне* навчання – це передача, засвоєння знань і вживання їх на практиці.

Головне в діяльності вчителя – викласти навчальний матеріал із застосуванням наочних матеріалів і забезпечити його засвоєння на рівні відтворення. *Особистісно-орієнтоване* навчання є втіленням гуманістичної філософії, психології та педагогіки. В центрі уваги – особистість дитини, яка прагне максимальної реалізації своїх можливостей. В основу *проблемного* навчання покладена ідея вітчизняного психолога С. Рубінштейна про спосіб розвитку свідомості людини через пізнавальні проблеми. Тому цей вид навчання реалізується шляхом постановки (вчителем) і рішенням (учнем) проблемного питання, проблемного завдання і проблемної ситуації. *Програмоване* навчання – вид здобуття знань, в основі якого лежить кібернетичний підхід, згодне йому навчання розглядається як динамічна система, управління якої складається з двох основних операцій – передачі команд з боку вчителя (комп'ютера або інших технічних засобів і аудіовідеотехніки) і відповіді учня. *Модульне* навчання – учитель і учні працюють з навчальною інформацією, представленою в модулях. Сукупність модулів складає єдине ціле в розкритті навчальної теми або всієї дисципліни. Модульне навчання розраховане на самостійну роботу з урахуванням певної дози засвоєння навчальної інформації. За допомогою модулів може успішно реалізовуватися профільне і диференційоване навчання. *Проектне* навчання – вид навчання, де навчальний процес вишиковується з урахуванням «методу проектів». *Диференційоване* навчання – вид навчання, націлений на дотримання пізнавальних особистих інтересів учнів [4].

Загалом опрацювання науково-педагогічних та методичних джерел дозволяє зробити такі висновки, що вся методична система навчання біології, компонентами якої є: цілі й завдання, біологічний зміст, методи, засоби і форми навчання біології в середній школі, передбачає формування різнобічно розвиненої особистості учня, реалізуються в освітньому процесі як важливі теоретико-методологічні положення методики навчання біології.

Список використаних джерел

1. Богданова Д. К. Преподавание биологии в современной школе / Д. К. Богданова. – Донецк, 2000. – 242 с.
2. Загальна методика навчання біології : [навчальний посібник] / [І. В. Мороз, А. В. Степанюк та ін.]; за ред. І. В. Мороза. – К. : Либідь, 2006. – 592.
3. Комиссаров Б. Д. Методологические проблемы школьного биологического образов. / Б. Д. Комиссаров. – М. : «Просвещение», 1991. – 160 с.
4. Лозова В. І. Теоретичні основи виховання і навчання : навчальний посібник / В. І. Лозова, Г. В. Троцько. – Харків : ХДПУ, 1997. – 338 с.
5. Современные проблемы методики биологии и экологии в школе и в вузе / Данилова О. В., Морозюк С. С., Мотузный В. А. и др. – М.: Просвещение, 1997. – 120 с.
6. Трайтак Д. И. Проблемы методики обучения биологии / Д. И. Трайтак. – М. : Мнемозина, 2002. – 304 с.